

**TEXNOLOGIYA DARSLARIDA INTERFAOL USULLARDAN
FOYDALANISH METODIKASI****Jumaqulova Nargiza ¹**¹ Qarshi Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti talabasi**Xalilova Zilola ¹**¹ Qarshi Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti o'qituvchisi,**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received:22.05.2025

Revised: 23.05.2025

Accepted:24.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

interfaol metod,
texnologiya fani, pedagogik
texnologiya, innovatsion
yondashuv, muammoli
ta'lim, dars dizayni, guruhli
ish, rolli o'yin, kasbiy
kompetensiya, faol
o'quvchi, refleksiya, dars
tahlili, amaliy ko'nikma,
ijtimoiy hamkorlik.

Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida texnologiya fanini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'qitishda interfaol usullardan foydalanish metodikasi har tomonlama tahlil etilgan. Interfaol metodlar o'quvchilarning — amaliy ko'nikmalarini shakllantirish, kreativ fikrlashni rivojlantirish, kasbiy yo'naltirishda samaradorlikni oshiradi. Dars jarayonida qo'llaniladigan samarali interfaol metodlar — muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar, guruhlarda ishlash, loyihaviy faoliyat, aqliy hujum, klaster va boshqa texnologiyalarni amaliy misollar bilan yoritgan holda, ularning bosqichma-bosqich qo'llanilishi va ta'siri izchil bayon qilingan. Ushbu maqola texnologiya o'qituvchilari, metodistlar, kasb-hunar ta'limi mutaxassislari uchun metodik qo'llanma sifatida foydalidir.

KIRISH. So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida pedagogik jarayonning mazmuni tubdan o'zgarib, unga innovatsion va interfaol yondashuvlar tatbiq qilinmoqda. Ayniqsa, texnologiya fanini o'qitishda bu yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi, chunki mazkur fan nafaqat nazariy bilim berish, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, o'quvchilarning kasbga qiziqishini uyg'otish vazifasini ham bajaradi. An'anaviy dars uslublari hozirgi tez o'zgarayotgan jamiyat ehtiyojlarini to'liq

qondira olmaydi. Interfaol metodlar esa, aksincha, o'quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, jamoada ishlash malakalarini rivojlantiradi. Bu usullar o'quvchini oddiy bilim oluvchidan, uni faol bilim yaratuvchiga aylantiradi.

Bundan tashqari, texnologiya darslarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarda ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga, real hayotiy vaziyatlarda o'z bilimlarini qo'llay olishga xizmat qiladi. Buning uchun o'qituvchilar dars mazmuniga mos metodlarni tanlay olishlari, ularni bosqichma-bosqich rejalashtirib, metodik jihatdan asoslangan holda joriy eta olishlari zarur.

Interfaol metodlarning nazariy-metodik asoslari

Interfaol ta'lim – bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol hamkorlikka asoslangan o'quv jarayoni bo'lib, u bilimlarni faqat tayyor shaklda emas, balki izlanish, fikr almashish, muammolarni hal qilish orqali o'zlashtirishga imkon beradi⁹⁵. Pedagogika nazariyasida bu usullar zamonaviy konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va faol ta'lim konsepsiyalari bilan bevosita bog'liq.

Interfaol metodlarning asosiy belgilari:

o'quvchi shaxsiga yo'naltirilganlik;
o'qituvchining yo'naltiruvchi, fasilitator rovida chiqishi;
o'quvchilarning erkin fikrlashi, tanqidiy va ijodiy tafakkurini rag'batlantirish;
ijtimoiy faoliyat shakllari orqali bilim olish (guruhda ishlash, muhokama, debat, rolli o'yinlar).

Texnologiya fanida bu metodlar ayniqsa ahamiyatli, chunki ular kasb-hunar yo'nalishidagi faoliyatlar bilan integratsiyalashgan holda qo'llaniladi⁹⁶.

Texnologiya darslarida qo'llaniladigan interfaol metodlar turlari

a) Muammoli ta'lim (Problem-based learning)

Bu usulda o'quvchilarga oldindan tayyor yechim emas, balki hayotiy muammo taklif qilinadi va uning yechimini topish vazifasi yuklatiladi. Masalan, "Bo'yoqlar bilan ishlaganda ekologik xavfsizlikni qanday ta'minlash mumkin?" mavzusi muammoli vazifa sifatida berilishi mumkin⁹⁷.

b) Rolli o'yinlar

⁹⁵ Dewey, J. (1916). Democracy and Education. Macmillan.

⁹⁶ Jonanov, S. (2021). Texnologik ta'limda interfaol metodlardan foydalanish. Ta'limda innovatsiyalar jurnali, №2.

⁹⁷ Norqulov, B. (2020). Texnologiya fanida muammoli ta'lim yondashuvi. Kasb-hunar ta'limi jurnali, №4.

Texnologiya darslarida ustoz-shogird, dizayner-buyurtmachi, mijoz-ustaxona vakili kabi rollarni ijro qilish orqali o'quvchilar ishlab chiqarish muhitini model qilishadi. Bu usul ularning kasbiy ijtimoiylashuvini ta'minlaydi⁹⁸.

c) Guruhlarda ishlash

Guruhli ish ko'nikmasi hamkorlikda qaror qabul qilish, vazifalarni taqsimlash, vaqtni boshqarish, jamoaviy natija uchun javobgarlik kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Misol uchun, "Biron buyum loyihasini guruh bo'lib yaratish" mashg'ulotini olib borish mumkin.

d) Aqliy hujum (Brainstorming)

Yangilik yaratishga yo'naltirilgan bu metod, o'quvchilarning barcha g'oyalarini cheklovsiz qabul qilish orqali ularda innovatsion fikrlashni shakllantiradi. Masalan, "Qayta ishlanadigan materiallardan foydalanib yangi mahsulot ixtiro qilish" vazifasi qo'yiladi.

e) Klaster usuli

Keng ko'lamli mavzularni tahlil qilishda foydalaniladi. Misol uchun, "Metallga ishlov berish" mavzusida asosiy tushunchalar, turlari, xavfsizlik qoidalari kabi elementlarni klasterlash orqali o'quvchilar tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni anglaydi⁹⁹.

f) Loyiha usuli (Project-based learning)

O'quvchilar mustaqil yoki guruhda amaliy mahsulot yaratadilar: kiyim modeli, maket, yog'ochdan ishlangan buyum va h.k. Bu yondashuv texnologiya fanining asosiy maqsadiga to'g'ri mos keladi — ya'ni bilimni amaliyotga tadbiq etish¹⁰⁰.

Texnologiya darslarida interfaol metodlarni joriy etish bosqichlari

1-bosqich: Rejalashtirish-O'qituvchi mavzu, sinf darajasi va ta'lim maqsadiga mos metodni tanlaydi. Darsda foydalaniladigan resurslar va ko'rgazmali vositalar tayyorlanadi.

2-bosqich: Tayyorlov bosqichi-O'quvchilarga vazifa mazmuni, metodik topshiriq, baholash mezonlari tushuntiriladi. Guruhlar tuziladi, rollar taqsimlanadi.

3-bosqich: Faoliyat bosqichi-O'quvchilar mustaqil yoki guruhda ishlaydi. O'qituvchi kuzatuvchi va yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Ijodiy yondashuv, mustaqil qaror qabul qilish, refleksiya jarayoni rag'batlantiriladi.

4-bosqich: Taqdimot va tahlil-Har bir guruh yoki o'quvchi o'z ishini taqdim etadi, natijalar birgalikda muhokama qilinadi. O'quvchilar o'z-o'zini va o'zaro baholash orqali o'z faoliyatini tahlil qiladi.

⁹⁸ Azizova, M. (2022). Rolli o'yinlar orqali ta'lim samaradorligini oshirish. Pedagogik innovatsiyalar, №3.

⁹⁹ Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press

¹⁰⁰ Qodirov, A. (2023). Loyiha asosidagi ta'lim texnologiyasi. Texnik ta'lim yangiliklari, №1.

Texnologiya fanini zamonaviy o'qitish tizimida interfaol usullarni qo'llash zarurati nafaqat pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish, balki o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash zaruratidan kelib chiqadi. An'anaviy o'quv yondashuvlarida o'quvchi ko'pincha passiv bilim oluvchi sifatida namoyon bo'lsa, interfaol metodlarda u faol ishtirokchi, ijodiy muammo yechuvchi, hamkorlikda bilim yaratuvchi subyektga aylanadi. Ayniqsa, texnologiya fanining o'ziga xosligi – ya'ni amaliy faoliyatga tayyorlov, kasbga yo'naltirish, ijodkorlikni rivojlantirish talablari — interfaol metodlarni qo'llash uchun eng samarali muhit yaratadi.

Maqolada ta'kidlanganidek, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar, guruhli ish, loyihaviy faoliyat, aqliy hujum, klaster usullari kabi interfaol yondashuvlar nafaqat o'quvchilarning amaliy bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ularda kasbiy kompetensiyalar, muloqot madaniyati, mas'uliyat, ijtimoiy moslashuvchanlik kabi yumshoq ko'nikmalarni (soft skills) ham shakllantiradi. Bu esa zamonaviy mehnat bozorining asosiy talablariga javob beradi. Interfaol metodlarni texnologiya faniga integratsiyalashtirishda o'qituvchining roli beqiyosdir. U darsni puxta rejalashtirishi, o'quvchilarning psixologik holatini hisobga olgan holda metodlarni tanlay olishi, baholash mezonlarini aniq belgilashi va o'z faoliyatini refleksiya qilishga tayyor bo'lishi kerak. Shuningdek, har bir metodik yondashuvning mazmuni, texnik vositalari, vaqt talablari va baholash mezonlari aniqlashtirilgan bo'lishi shart.

Xulosa tariqasida aytish mumkinki, texnologiya fanida interfaol metodlardan foydalanish nafaqat ta'lim sifatini, balki o'quvchilarning shaxsiy motivatsiyasini, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini va ijtimoiy faoliyatini oshiradi. Shu sababli, interfaol metodlar texnologiya fanining asosiy tayanch strategiyasiga aylanishi lozim. Kelgusida ushbu yo'nalishda metodik qo'llanmalar yaratish, ilg'or tajribalarni ommalashtirish, o'qituvchilarni muntazam ravishda malaka oshirish kurslariga jalb etish zarur bo'ladi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Dewey, J. (1916). Democracy and Education. Macmillan.
2. Jonanov, S. (2021). Texnologik ta'limda interfaol metodlardan foydalanish. Ta'limda innovatsiyalar jurnali, №2.
3. Norqulov, B. (2020). Texnologiya fanida muammoli ta'lim yondashuvi. Kasb-hunar ta'limi jurnali, №4.
4. Azizova, M. (2022). Rolli o'yinlar orqali ta'lim samaradorligini oshirish. Pedagogik innovatsiyalar, №3.

5. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
6. Qodirov, A. (2023). Loyiha asosidagi ta'lim texnologiyasi. Texnik ta'lim yangiliklari, №1.
7. Farg'ona viloyati XTB metodik bo'limi ma'lumotlari, 2024-yil.

